

Rapportage sociaal-emotionele ontwikkeling
Playing for Success
september 2012

Rapportage sociaal-emotionele ontwikkeling
Playing for Success
september 2012

Opdrachtgever: KPC Groep

Utrecht, oktober 2012

© Oberon
Postbus 1423
3500 BK Utrecht
tel. 030-2306090
fax 030-2306080
e-mailadres: info@oberon.eu

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
1 Inleiding	5
2 Onderzoekopzet, dataverzameling en respons	6
2.1 Meting bij leerlingen: zelfbeoordelingsinstrument	6
2.2 Pilot meting bij leraren en ouders	7
3 Resultaten: meting bij leerlingen van 10 leercentra	8
3.1 Resultaten alle leerlingen	8
3.2 Totaalscore	9
3.3 Vooruitgang per domein	10
3.4 Verschillen tussen groepen	12
3.4.1 Jongens en meisjes	12
3.4.2 Leeftijdsgroepen	12
3.5 Conclusie	14
4 Pilot	15
4.1 Dataverzameling en respons	15
4.2 Resultaten	16
4.2.1 Totaalscores	16
4.2.2 Antwoorden per item	16
4.3 Conclusie	22
5 Conclusie	23
Bijlage 1: Zelfbeoordelingsinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling, versie maart 2012	24
Bijlage 2: Verantwoording	25
Bijlage 3: Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS ouders en leraren	26

1 Inleiding

Playing for Success heeft, naast het verhogen van de taal- en rekenprestaties van de leerlingen, een aantal belangrijke doelstellingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Daarbij gaat het om het verbeteren van het gevoel van eigenwaarde en het zelfvertrouwen, het verhogen van de motivatie om te leren en het verbeteren van het zelfstandig leren. Om inzichtelijk te maken welke resultaten de leercentra op dit vlak met hun leerlingen boeken, hebben in het afgelopen jaar twee onderzoeksactiviteiten plaatsgevonden:

1. Afname zelfbeoordelingsinstrument bij leerlingen van alle leercentra;
2. Pilot afname instrument bij ouders en leerkrachten van drie leercentra: Rotterdam, Arnhem en Nijmegen.

In dit rapport beschrijven we de resultaten van deze onderzoeksactiviteiten. We laten zien welke opbrengsten van PfS leerlingen bij zichzelf zien op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling. Ook brengen we in beeld welke opbrengsten van PfS ouders en leraren van de betreffende leercentra bij hun kinderen/leerlingen zien op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en gaan we na in hoeverre het oordeel van ouders en leraren overeenkomt met het oordeel van leerlingen zelf.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een korte omschrijving van de onderzoeksvragen en de opzet van het onderzoek. Hoofdstuk 3 bevat een overzicht van de dataverzameling en de respons. Vervolgens presenteren we in hoofdstuk 4 de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument van alle leercentra bij elkaar. Hoofdstuk 4 bevat een overzicht van de resultaten van de pilotmetingen bij ouders en leraren en een vergelijking van deze resultaten met die van de betreffende leerlingen zelf. In hoofdstuk 5 vatten we de belangrijkste bevindingen kort samen.

2 Onderzoeksopzet, dataverzameling en respons

Om in beeld te brengen welke opbrengsten de leercentra van Playing for Success boeken op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, hebben in het afgelopen schooljaar twee onderzoeksactiviteiten plaatsgevonden. Ten eerste hebben alle (tien) leercentra aan het eind van elke cyclus een zelfbeoordelingsinstrument afgenomen bij hun leerlingen. Daarnaast heeft in de laatste periode voor de zomervakantie een pilot plaatsgevonden, waarin ook ouders en leraren zijn bevroegd over de opbrengsten van PfS op het vlak van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Aanleiding hiervoor was het vermoeden van verschillende centrummanagers dat ouders en leraren vaak een beter beeld hebben van de vooruitgang die kinderen in de loop van het traject hebben geboekt dan leerlingen zelf. Ook zou het zinvol zijn om na te gaan in hoeverre het oordeel van ouders en leraren overeenkomt met de zelfbeoordeling door leerlingen. Drie leercentra hebben in deze pilot geparticipeerd: Arnhem, Nijmegen en Rotterdam.

Op basis van de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument komen we in dit rapport tot een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

- *Welke opbrengsten van PfS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?*

Door middel van de (pilot)metingen bij ouders en leraren willen we een antwoord vinden op de volgende twee onderzoeksvragen:

- *Welke opbrengsten van PfS zien ouders en leraren bij hun kinderen/leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?*
- *In hoeverre komt het oordeel van ouders en leraren over de opbrengsten van PfS op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling overeen met het oordeel van leerlingen zelf?*

2.1 Meting bij leerlingen: zelfbeoordelingsinstrument

Oberon heeft in nauwe samenwerking met de leercentra van Playing for Success (PfS) een zelfbeoordelingsinstrument ontwikkeld. Het betreft een meetinstrument met uitsluitend een nameting: aan het eind van een PfS-cyclus beoordelen leerlingen zelf of ze verandering zien op de domeinen zelfvertrouwen, motivatie, samenwerking en zelfstandig leren/zelfsturing.

Tot en met de eerste helft van het schooljaar 2011-2012 hebben de leercentra verschillende varianten van het meetinstrument uitgetoet. Op basis van de ervaringen die in die periode zijn opgedaan, heeft KPC Groep de keuze gemaakt voor één variant van het meetinstrument. Oberon heeft daarvan een digitale (webbased) vragenlijst gemaakt, die sinds maart 2012 in elk leercentrum op dezelfde manier is afgenomen (zie bijlage 1 voor een overzicht van de items en bijlage 2 voor een verantwoording).

Het instrument is afgenomen bij 672 leerlingen van 10 verschillende leercentra. In tabel 1 is te zien van welke leercentra deze leerlingen afkomstig zijn, hoeveel jongens en meisjes er hebben deelgenomen en in welke klas deze leerlingen zitten.

Tabel 1: Leercentrum, geslacht en schoolklas van leerlingen die hebben deelgenomen aan de meting sociaal-emotionele ontwikkeling Playing for Success

Club	ADO Den Haag	NEC	Feyenoord	Vitesse	FC Utrecht	PSV	FC Groningen	NAC	FC Zwolle	Willem II
	45 (7%)	58 (9%)	49 (7%)	89 (13%)	31 (5%)	171 (25%)	44 (6,5%)	66 (10%)	92 (14%)	27 (4%)
Geslacht	Jongen	Meisje								
	417 (62%)	255 (38%)								
Schoolklas	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8	1e klas VO	2e klas VO				
	4 (1%)	85 (13%)	204 (30%)	121 (18%)	167 (25%)	91 (14%)				

N=672

2.2 Pilot meting bij leraren en ouders

In de laatste periode voor de zomervakantie van 2012 heeft een pilot plaatsgevonden waarin naast de leerlingen zelf, ook hun ouders en leraren zijn bevroegd over de opbrengsten van PfS op het vlak van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Oberon heeft daarvoor een nieuw meetinstrument ontwikkeld, dat inhoudelijk aansluit op het meetinstrument dat bij leerlingen zelf wordt afgenomen (zie bijlage 3). Om een vergelijking mogelijk te maken tussen de antwoorden van leerlingen en die van ouders en leraren, bevat deze – in grote lijnen – dezelfde items als het zelfbeoordelingsinstrument voor leerlingen. Daarnaast bevat de vragenlijst nog enkele meer algemene vragen over de perceptie van ouders en leraren van de opbrengsten van PfS.

De leercentra in Arnhem, Nijmegen en Rotterdam hebben in deze pilot geparticipeerd. De centrummanagers zijn betrokken geweest bij de ontwikkeling van de instrumenten en de benadering van de respondenten. Het meetinstrument is afgenomen bij ouders en leraren van de kinderen die in de laatste periode voor de zomervakantie aan PfS hebben deelgenomen. In Arnhem hebben alleen VO-leerlingen deelgenomen en in Rotterdam en Nijmegen zowel PO- als VO-leerlingen. Dat waren in totaal 166 kinderen.

Alle ouders hebben een brief ontvangen met het verzoek om de vragenlijst in te vullen. Alle leraren zijn per e-mail benaderd. Leraren van wie meerdere leerlingen aan PfS hebben deelgenomen, hebben we gevraagd om de vragenlijst voor elke leerling afzonderlijk in te vullen. Ouders en leraren die de vragenlijst na twee weken niet hadden ingevuld, hebben een nog herinnering van ons ontvangen. Uiteindelijk beschikken we over de resultaten van:

- 53 ouders (een respons van 32%);
- 37 leraren, van in totaal 58 leerlingen (een respons van 35%).

3 Resultaten: meting bij leerlingen van 10 leercentra

Het instrument voor de meting van de sociaal-emotionele ontwikkeling bestaat uit een vragenlijst met 20 items (zie bijlage 1). Deze vragenlijst is *na* de PfS-cyclus afgenomen bij de deelnemende leerlingen. Bij elk van de 20 items konden leerlingen aangeven of zij hierop vooruit waren gegaan na hun deelname aan PfS. Op de vraag 'Hoe gaat dit nu?', konden zij kiezen uit de antwoorden *veel slechter*, *slechter*, *hetzelfde*, *beter* of *veel beter*.

In dit hoofdstuk zetten we de resultaten van dit instrument op een rij. We doen dat eerst voor alle leerlingen gezamenlijk. Vervolgens vergelijken we de resultaten van verschillende leeftijdsgroepen en van jongens en meisjes. Op basis van deze resultaten komen we ten slotte tot een antwoord op de volgende onderzoeksvraag: *Welke opbrengsten van PfS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?*

3.1 Resultaten alle leerlingen

In tabel 2 is in percentages weergegeven hoe de leerlingen hebben gescoord op de verschillende items. Maar weinig leerlingen hebben geantwoord dat het na afloop van de PfS-cyclus *veel slechter* of *slechter* gaat op één of meerdere items (slechts 2 procent van alle antwoorden). In totaal zijn de antwoorden *hetzelfde* (37%), *beter* (37%) of *veel beter* (24%) veel vaker gegeven. 97% van alle leerlingen geeft aan op minimaal één item vooruitgang te hebben geboekt (vorig jaar gold dat voor een vergelijkbaar percentage: 95%).

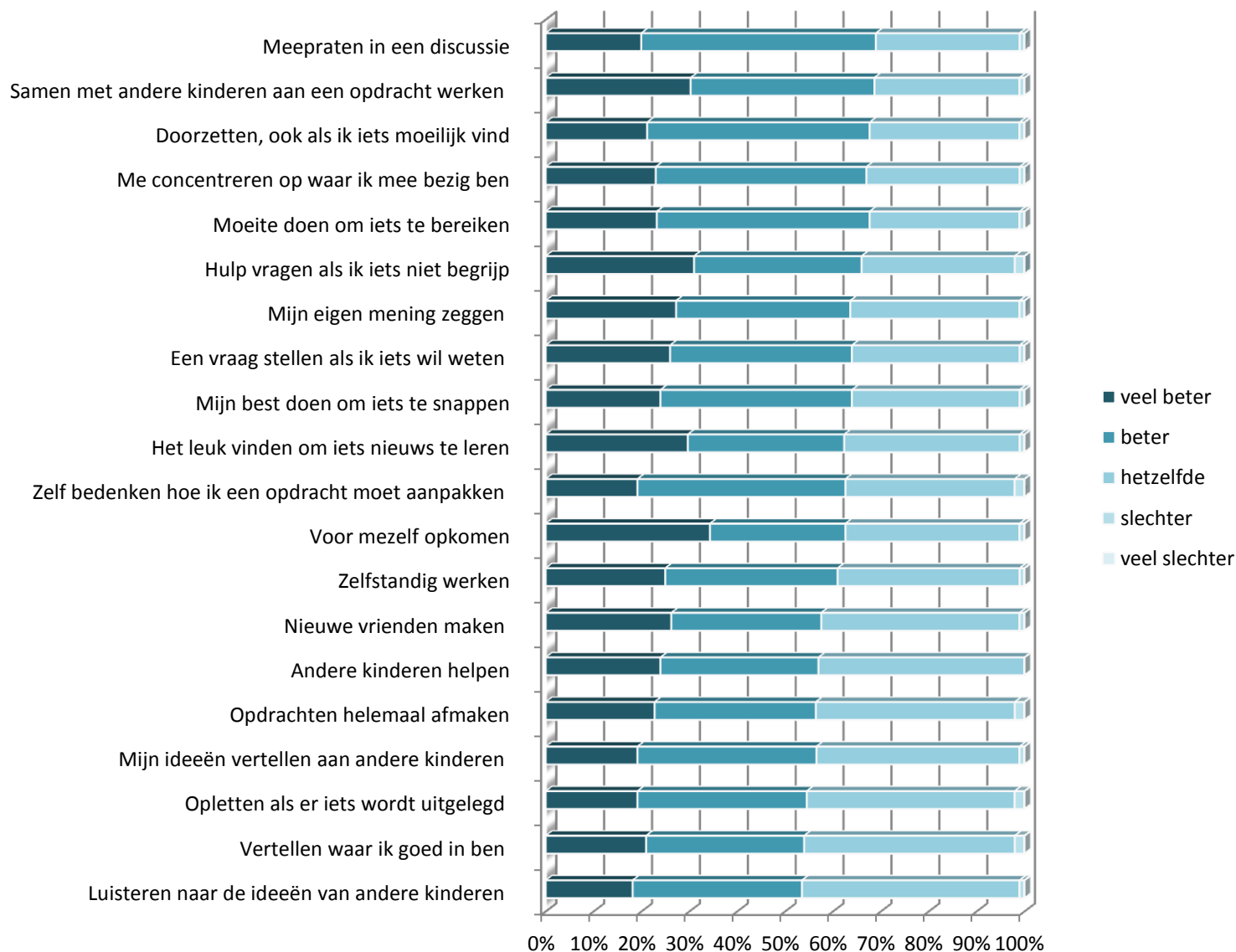
Tabel 2: Antwoorden van leerlingen per item, in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang

	veel beter	beter	hetzelfde	slechter	veel slechter
Meepraten in een discussie	20%	49%	30%	1%	0%
Samen met andere kinderen aan een opdracht werken	30%	38%	30%	1%	0%
Doorzetten, ook als ik iets moeilijk vind	21%	46%	31%	1%	0%
Me concentreren op waar ik mee bezig ben	23%	44%	32%	1%	0%
Moeite doen om iets te bereiken	23%	44%	31%	1%	0%
Hulp vragen als ik iets niet begrijp	31%	35%	32%	2%	0%
Mijn eigen mening zeggen	27%	36%	35%	1%	0%
Een vraag stellen als ik iets wil weten	26%	38%	35%	1%	0%
Mijn best doen om iets te snappen	24%	40%	35%	1%	0%
Het leuk vinden om iets nieuws te leren	30%	33%	37%	1%	0%
Zelf bedenken hoe ik een opdracht moet aanpakken	19%	43%	35%	2%	0%
Voor mezelf opkomen	34%	28%	36%	1%	0%
Zelfstandig werken	25%	36%	38%	1%	0%
Nieuwe vrienden maken	26%	31%	41%	1%	0%
Andere kinderen helpen	24%	33%	43%	0%	0%
Opdrachten helemaal afmaken	23%	34%	42%	2%	0%
Mijn ideeën vertellen aan andere kinderen	19%	37%	42%	1%	0%
Opletten als er iets wordt uitgelegd	19%	35%	43%	2%	0%
Vertellen waar ik goed in ben	21%	33%	44%	2%	0%
Luisteren naar de ideeën van andere kinderen	18%	35%	45%	1%	0%

N=672

In figuur 1 zijn bovenstaande cijfers nog eens op een andere manier weergegeven: de percentages zijn hier uitgedrukt in gekleurde balkjes.

Figuur 1: Antwoorden van leerlingen in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang.

N=672

3.2 Totaalscore

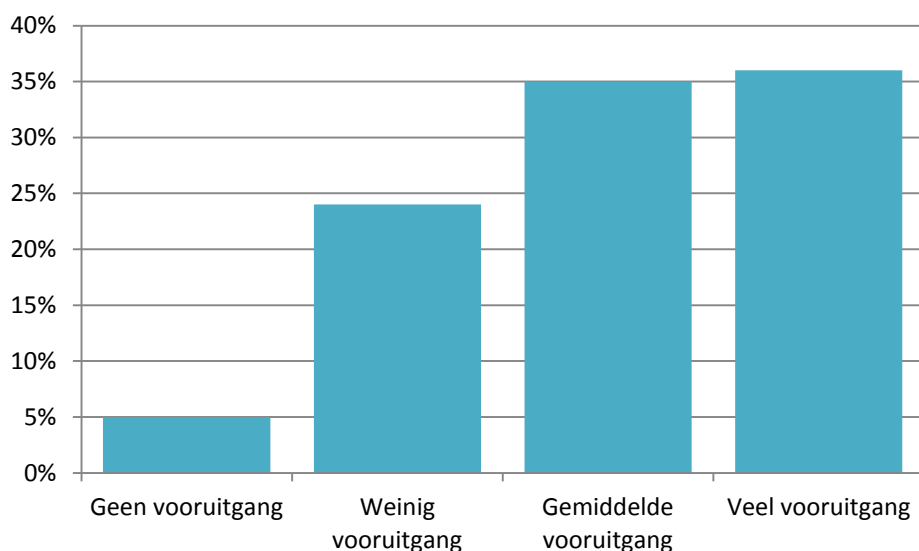
Om verschillende groepen op een eenvoudige manier met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we een totaalscore berekend voor alle items bij elkaar.¹ Dat hebben we gedaan door punten toe te kennen aan de antwoorden van de leerlingen: *veel slechter* (-2), *slechter* (-1), *hetzelfde* (0), *beter* (1), *veel beter* (2). Vervolgens hebben we de punten van de leerlingen op alle 20 items bij elkaar opgeteld. Theoretisch zou de totaalscore per leerling dus op zijn laagst -40 kunnen zijn en op zijn hoogst +40 (minimaal 20 x -2 en maximaal 20 x 2). Dat gebeurt in de praktijk echter niet snel. De laagste score

¹ De 20 items vormen ook gezamenlijk een betrouwbare schaal (Cronbach's Alpha = 0,93).

die in werkelijkheid voorkomt onder de leerlingen is -9 en de hoogste is 40. De gemiddelde totaalscore van alle leerlingen bedraagt 16,8.

Om de totaalscores van de leerlingen inhoudelijk te duiden en om een beeld te geven van de variatie in totaalscores die onder de leerlingen voorkomt, hebben we de totaalscores van de leerlingen ingedeeld in vier categorieën: geen vooruitgang (score 0 of lager); weinig vooruitgang (totaalscore 1 tot 10); gemiddelde vooruitgang (11 tot 20); veel vooruitgang (21 of hoger).² De verdeling van alle leerlingen over deze categorieën is in onderstaande figuur weergegeven.

Figuur 2: Verdeling van leerlingen over de categorieën

N=672

We zien dat ongeveer een derde van alle leerlingen geen of weinig vooruitgang boekt, nog eens een derde 'gemiddeld' en nog eens een derde 'veel'. Eén op de 20 leerlingen heeft een totaalscore van 0 of lager. Deze leerlingen hebben over het geheel genomen niet het idee dat ze vooruit zijn gegaan.

Wat kenmerkt de leerlingen in de verschillende categorieën?

We zijn nagegaan of er iets te zeggen valt over leerlingen die weinig tot geen vooruitgang rapporteren en over leerlingen die juist heel veel vooruitgang rapporteren. Wat zijn dat voor leerlingen? Zijn dat vaker jongere leerlingen of vaker oudere? Of zijn het vooral de jongens, of vooral de meisjes?

Voor de leerlingen die weinig tot geen vooruitgang (zeggen te) hebben geboekt, geldt dat zij qua leeftijd of geslacht niet significant afwijken van de andere leerlingen. Deze groep bevat dus niet opvallend veel jongens of juist meisjes en niet opvallend veel jongere dan wel oudere kinderen. Wanneer het gaat om de leerlingen die juist (heel) veel vooruitgang rapporteren, kunnen we vaststellen dat dit vooral de jongste deelnemers betreft. Met name leerlingen uit groep 6 en in mindere mate de leerlingen uit groep 7 zijn optimistisch over de vooruitgang die zij boeken. De hoogste categorie die in figuur 2 is onderscheiden, bevat dus relatief veel jonge leerlingen. Een verschil tussen meisjes en jongens is er ook op dit punt niet.

3.3 Vooruitgang per domein

De items uit de vragenlijst zijn samengesteld rondom vier domeinen: *zelfvertrouwen*, *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken*. Voor elk van deze domeinen zijn vijf items in de vragenlijst

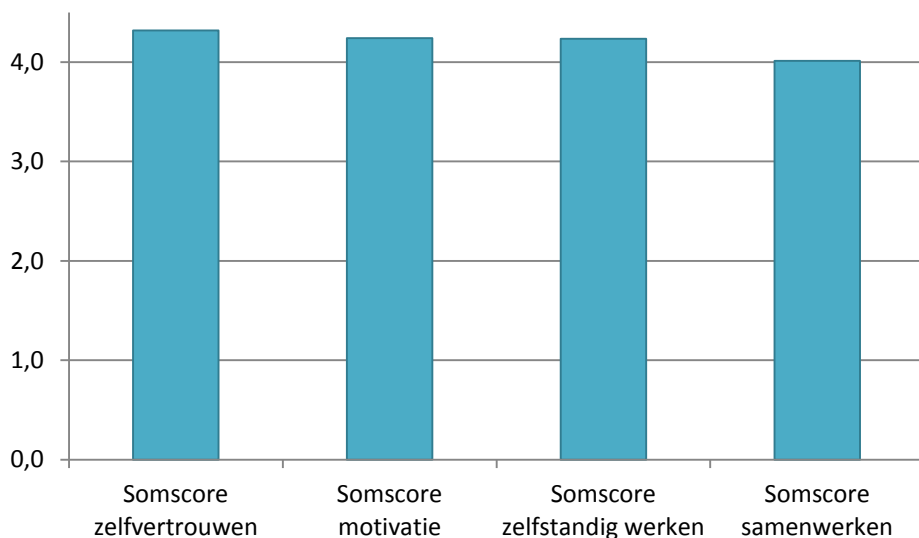
² Uiteraard is een dergelijke indeling ook op andere manieren te maken.

opgenomen. In bijlage 1 is te zien welk item bij welk domein hoort. Op basis van een betrouwbaarheidsanalyse hebben we vastgesteld dat de vijf items per domein betrouwbare schalen vormen.³ Dat betekent dat de vijf items onderling telkens zoveel samenhang vertonen dat we ervan uit mogen gaan dat ze gezamenlijk één concept meten. Het is daarom geoorloofd om per domein één score te berekenen.

Om in beeld te brengen hoe de leerlingen scoren op de afzonderlijke domeinen, hebben we per domein een *somscore* berekend. Dat hebben we gedaan door voor elke leerling per domein de punten van de items bij elkaar op te tellen. Theoretisch zou de somscore van een leerling per domein minimaal -10 en maximaal 10 kunnen zijn (minimaal 5 x -2 en maximaal 5 x 2). De laagste somscore die onder PfS-deelnemers voorkomt is -7, de hoogste 10.

In figuur 3 zijn de gemiddelde somscores van alle leerlingen voor de vier domeinen weergegeven. Te zien is dat de leerlingen gemiddeld het hoogst scoren op de items die horen bij het domein *zelfvertrouwen*. Op de domeinen *motivatie* en *zelfstandig werken* scoren leerlingen vrijwel net zo hoog (de somscores op deze domeinen verschillen niet significant van de somscore op het domein *zelfvertrouwen*). De minste vooruitgang rapporteren zij op de items die betrekking hebben op *samenwerken*. De verschillen zijn klein (de gemiddelde somscores zijn respectievelijk 4,3; 4,2; 4,2 en 4,0) en de correlatie tussen de vier domeinen is tamelijk hoog.⁴ Dat wil zeggen dat leerlingen die hoog scoren op het ene domein, relatief vaak ook hoog scoren op de andere domeinen. Echter, het verschil in gemiddelde somscore tussen de domeinen waarop het hoogst wordt gescoord (*zelfvertrouwen*, *motivatie* en *zelfstandig werken*) en het domein waarop het laagst wordt gescoord (*samenwerken*), is wel statistisch significant. We mogen dus concluderen dat de gemiddelde leerling vindt dat hij meer vooruitgang boekt op het vlak van zelfvertrouwen, motivatie en zelfstandig werken dan op het vlak van samenwerken.

Figuur 3: Gemiddelde somscores op de vier domeinen

N=672

³ Cronbach's Alpha van de vier schalen varieert van 0,77 tot 0,81. Deze alpha's zijn hoger dan de onderlinge correlaties tussen de domeinen. Deze constatering maakt het geoorloofd om de items per domein als afzonderlijke schalen te behandelen.

⁴ Bivariate correlaties tussen de domeinen variëren van 0,67 tot 0,76. Omdat de Cronbach's Alpha's van de afzonderlijke schalen hoger zijn dan de onderlinge correlaties, is het wel geoorloofd om de items van de vier domeinen als afzonderlijke schalen te beschouwen.

3.4 Verschillen tussen groepen

In deze paragraaf bekijken we de resultaten apart voor jongens en meisjes en voor verschillende leeftijdsgroepen.

3.4.1 Jongens en meisjes

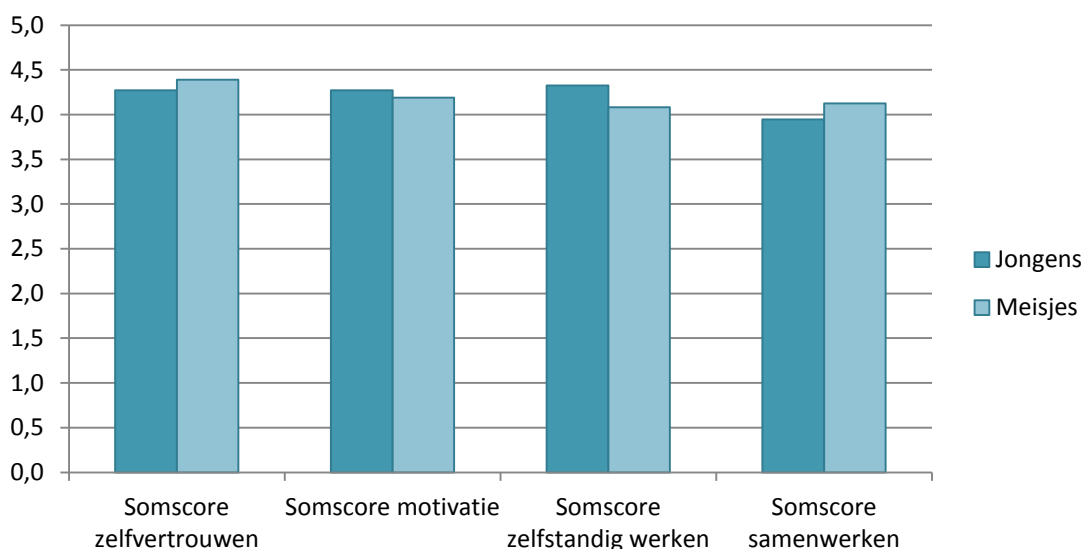
Totaal

Net als bij de vorige meting (over gegevens uit 2011) blijken jongens en meisjes niet van elkaar te verschillen als het gaat om de totale vooruitgang die zij rapporteren. Zowel jongens als meisjes hebben (afgerond) een gemiddelde somscore van 16,8.

Per domein

Onderstaande figuur geeft nog eens de gemiddelde somscores van jongens en meisjes per domein weer. Te zien is dat op het ene domein de jongens een fractie hoger scoren en op het andere domein de meisjes. Deze verschillen zijn echter geen van alle significant.

Figuur 4: Gemiddelde somscores op de vier domeinen, apart voor jongens en meisjes

3.4.2 Leeftijdsgroepen

Totaal

Leerlingen uit het PO en leerlingen uit het VO verschillen significant van elkaar wanneer het gaat om de totale vooruitgang die zij bij zichzelf constateren. De gemiddelde somscore van PO-leerlingen bedraagt 17,5 en de gemiddelde somscore van VO-leerlingen 15,6. Leerlingen die afkomstig zijn van het PO schatten hun eigen vooruitgang dus hoger in dan leerlingen uit het VO.

Nadere analyse wijst echter uit dat het verschil tussen PO en VO vooral is toe te schrijven aan de jongste deelnemers. Tabel 3 laat dat zien⁵: leerlingen uit groep 6 hebben een beduidend hogere somscore dan alle andere leerlingen: zij rapporteren dus meer vooruitgang. De somscores van de leerlingen uit groep 7 en 8 van het PO wijken niet significant af van de scores van leerlingen uit klas 1 en 2 van het VO. Deze bevinding roept de vraag op of het PfS-programma op de jongste leerlingen

⁵ Groep 5 laten we hier buiten beschouwing, omdat er maar enkele leerlingen uit groep 5 in de onderzoeksgroep zitten.

ook daadwerkelijk meer impact heeft. Een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat deze jongere leerlingen eerder geneigd zijn om sociaal wenselijke antwoorden te geven dan de oudere leerlingen.

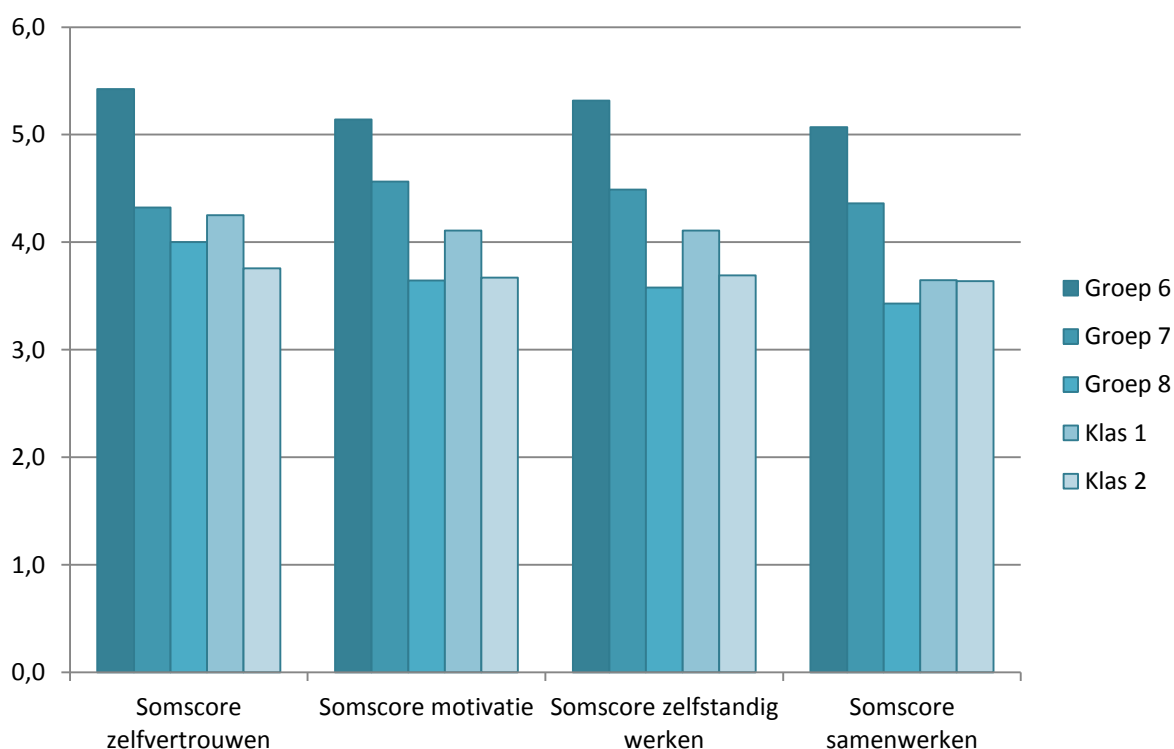
Tabel 3: Aantal leerlingen en gemiddelde somscore per leerjaar.

Leerjaar	Somscore	Aantal leerlingen
Groep 6	21,0	85
Groep 7	17,7	204
Groep 8	14,7	121
Leerjaar 1 VO	16,1	167
Leerjaar 2 VO	14,8	91

Per domein

Om de verschillen tussen de leeftijdsgroepen nog nauwkeuriger in beeld te brengen, hebben we opnieuw een uitsplitsing gemaakt naar somscores op de vier afzonderlijke domeinen. Omdat we hierboven hebben geconstateerd dat een vergelijking tussen PO en VO te 'grof' is, geven we de scores op de domeinen in figuur 5 voor elk leerjaar apart weer.

Figuur 5: Gemiddelde somscores op de vier domeinen, apart voor elk leerjaar

Te zien is dat leerlingen uit groep 6 op elk domein hoger scoren dan de andere leerlingen. Dat verschil is ten opzichte van groep 8, klas 1 en klas 2 voor alle domeinen significant. De scores van leerlingen uit groep 6 en 7 liggen dicht bij elkaar (tussen groep 6 en groep 7 is er alleen een significant verschil voor het domein *zelfvertrouwen*, niet voor de andere drie domeinen). De leerlingen uit groep 7 scoren op de domeinen *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken* significant hoger dan leerlingen uit groep 8. Er zijn (naar de maatstaf van statistische significantie) geen noemenswaardige verschillen tussen de scores van leerlingen uit groep 8, klas 1 en klas 2.

Schooltype

Aan de VO-leerlingen hebben we gevraagd op welk schooltype zij zitten. We hebben onderscheid gemaakt tussen vmbo/havo/vwo, praktijkonderwijs, speciaal voortgezet onderwijs en vmbo met

leerwegerondersteuning. Uit onze analyses blijkt dat er geen (significante) verschillen zijn tussen leerlingen van deze verschillende schooltypen, noch in hun totaalscore, noch in hun score per domein.

3.5 Conclusie

De onderzoeksvraag die in dit hoofdstuk centraal staat, is: *Welke opbrengsten van PfS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?*

We kunnen vaststellen dat vrijwel alle leerlingen vinden dat ze op minstens één van de twintig items vooruitgang hebben geboekt. Slechts één op de twintig leerlingen ziet bij zichzelf over de hele linie helemaal geen vooruitgang. Op een range van -40 tot +40 is de gemiddelde vooruitgang 16,8.

Leerlingen maken vaker melding van vooruitgang op het vlak van zelfvertrouwen, motivatie en zelfstandig werken dan op het vlak van samenwerking. We nemen geen verschillen waar tussen jongens en meisjes, noch in de *hoeveelheid* vooruitgang die zij boeken, noch in de domeinen waarop zij vooruitgang constateren. Wel zien we leeftijdsgebonden verschillen: jongere kinderen (uit groep 6 en in mindere mate uit groep 7) rapporteren fors meer vooruitgang dan oudere kinderen. Dat geldt voor alle afzonderlijke domeinen. Dat zou kunnen betekenen dat het PfS-programma op de jongste leerlingen ook daadwerkelijk meer impact heeft, maar een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat deze jongere leerlingen eerder geneigd zijn om sociaal wenselijke antwoorden te geven dan de oudere leerlingen.

4 Pilot

In de laatste maanden voor de zomervakantie van 2012 heeft een pilot plaatsgevonden waarin ouders en leraren van PfS-leerlingen zijn bevestigd over de opbrengsten van PfS op het vlak van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Oberon heeft daarvoor twee nieuwe meetinstrumenten ontwikkeld, die inhoudelijk aansluiten op het meetinstrument dat bij leerlingen zelf wordt afgenomen. Ze bevatten – in grote lijnen – dezelfde items als de vragenlijsten voor leerlingen en daarnaast nog enkele meer algemene vragen over de perceptie van ouders en leraren over de opbrengsten van PfS.

De leercentra in Arnhem, Nijmegen en Rotterdam hebben in deze pilot geparticipeerd. Ze zijn betrokken geweest bij de ontwikkeling van de instrumenten en de benadering van de respondenten. Het meetinstrument is afgenomen bij ouders en leraren van de kinderen die in de laatste periode voor de zomervakantie in één van deze leercentra aan PfS hebben deelgenomen.

Door middel van deze metingen bij ouders en leraren willen we een antwoord vinden op de volgende twee vragen:

- *Welke opbrengsten van PfS zien ouders en leraren bij hun kinderen/leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?*
- *In hoeverre komt het oordeel van ouders en leraren over de opbrengsten van PfS op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling overeen met het oordeel van leerlingen zelf?*

In paragraaf 4.1 geven we een korte beschrijving van de dataverzameling en de respons. Vervolgens presenteren we de resultaten van de enquête onder ouders en leraren in paragraaf 4.2. In paragraaf 4.3 formuleren we, op basis van onze bevindingen, een beknopt antwoord op de beide onderzoeksvragen.

4.1 Dataverzameling en respons

In totaal zijn de ouders en leraren van 166 kinderen benaderd. In Arnhem betreft het alleen VO-leerlingen en in Rotterdam en Nijmegen zowel PO- als VO-leerlingen. Alle ouders zijn per brief benaderd en alle leraren per e-mail. De ouders en leraren die na twee weken niet hadden gereageerd, hebben daarna nog een herinnering ontvangen.

We beschikken uiteindelijk over de resultaten van:

- 52 ouders (31%);
- 37 leraren, van in totaal 59 leerlingen (36%).

Het komt voor dat een ouder of een leraar de vragenlijst heeft ingevuld en de betreffende leerling zelf niet. In die gevallen kunnen we de antwoorden van de ouder of de leraar niet vergelijken met die van de leerling zelf (in het kader van de tweede onderzoeksvraag). In 45 gevallen hebben zowel de leraar als de betreffende leerling de vragenlijst ingevuld. Eveneens in 45 gevallen hebben zowel de ouder als de betreffende leerling de vragenlijst ingevuld. Deze groepen zijn groot genoeg om betrouwbare vergelijkingen te kunnen maken.

4.2 Resultaten

4.2.1 Totaalscores

Net zoals we in het vorige hoofdstuk voor leerlingen hebben gedaan, hebben we ook voor ouders en leraren een totaalscore berekend. Dat hebben we gedaan door de scores van alle 20 items bij elkaar op te tellen.⁶ De 52 ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, hebben een gemiddelde totaalscore van 15,8. De leerkrachten hebben een gemiddelde totaalscore van 7,7. De leerkrachten oordelen over de hele linie dus voorzichtiger over de vooruitgang van de leerlingen dan de ouders.

Overeenkomst tussen leerlingen en ouders, en tussen leerlingen en leraren

Een analyse wijst uit dat er een significante samenhang is tussen de totaalscore van ouders en de totaalscore van hun kinderen. Dat is ook het geval voor de totaalscore van leraren en die van hun leerlingen. Dus: wanneer kinderen zelf meer vooruitgang melden, doen hun ouders en leraren dit doorgaans ook. Ook de totaalscores van ouders en leraren die de vragenlijst voor dezelfde kinderen hebben ingevuld, vertonen een significante samenhang.

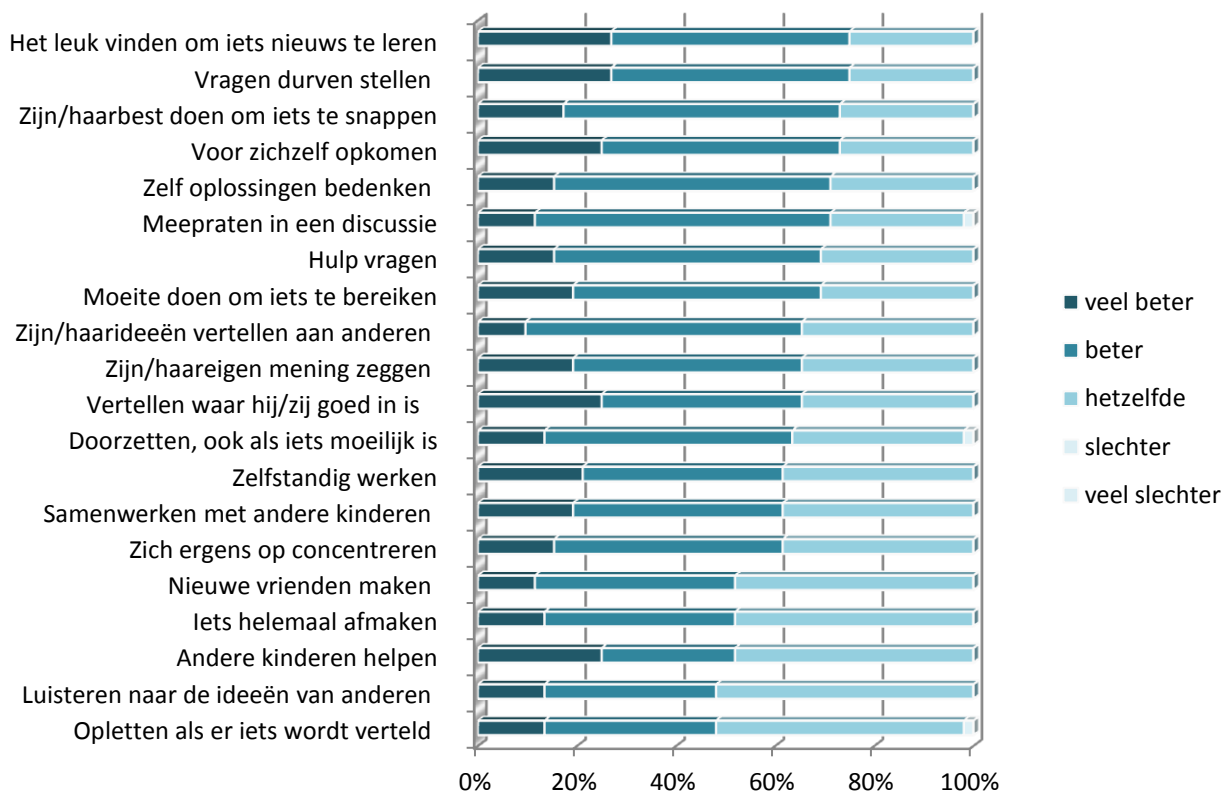
4.2.2 Antwoorden per item

In figuur 6 en 7 is weergegeven hoeveel vooruitgang ouders en leraren rapporteren op de afzonderlijke items. Ook hier is duidelijk terug te zien dat leraren over het geheel genomen minder vooruitgang rapporteren dan ouders. De antwoorden van ouders laten op het oog (in grote lijnen) eenzelfde patroon zien als die van leerlingen: op elk item meldt minimaal ongeveer de helft van de ouders vooruitgang (per item rapporteert 48 procent tot 75 procent van de ouders vooruitgang). De leerkrachten oordelen een stuk voorzichtiger: daar varieert het percentage dat vooruitgang aangeeft tussen 21 en 55 procent.

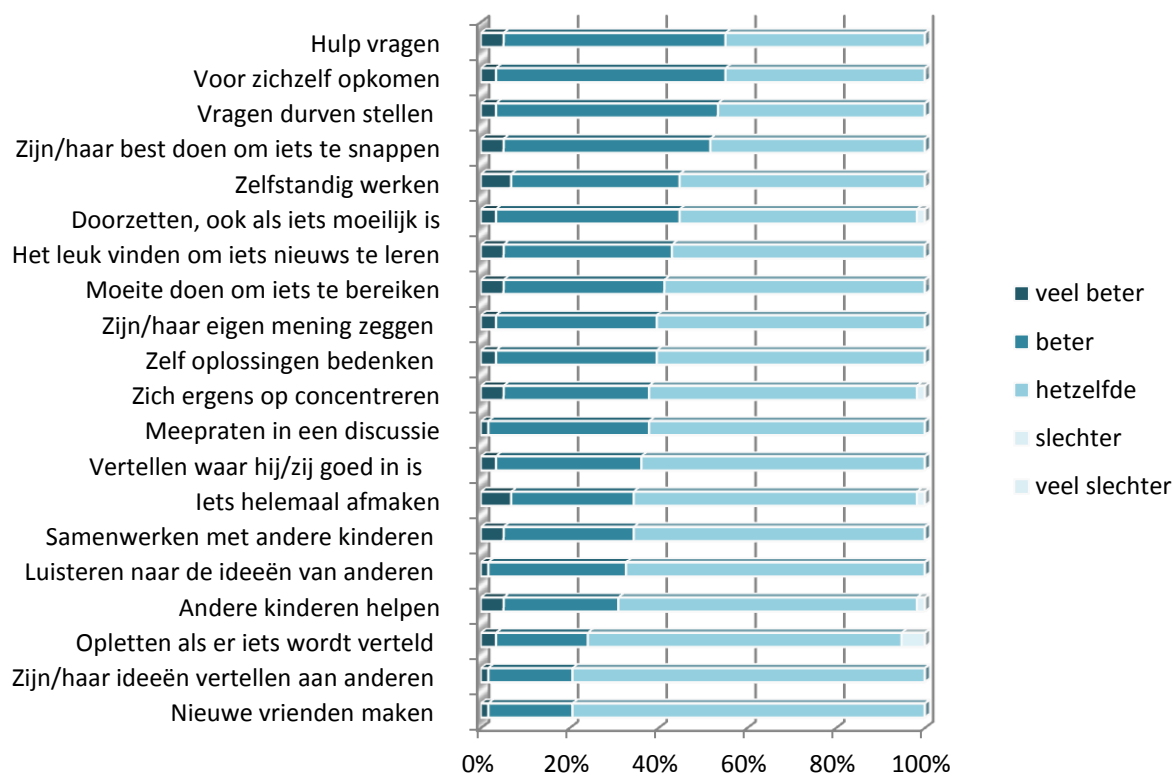
Er is wel enige gelijkenis te zien tussen ouders en leraren wanneer het gaat om de items waarop veel vooruitgang gezien wordt en die waarop minder vooruitgang gezien wordt. We stellen vast dat er in de top-5 van hoogst scorende items van ouders en leraren drie overeenkomstige items staan, namelijk: *'Vragen durven stellen'*, *'Zijn/haar best doen om iets te snappen'* en *'Voor zichzelf opkomen'*. In de top-5 van laagst scorende items komen bij ouders en leraren zelfs vier dezelfde items voor, namelijk: *'Nieuwe vrienden maken'*, *'Andere kinderen helpen'*, *'Luisteren naar de ideeën van anderen'* en *'Opletten als er iets wordt verteld'*. Hoewel de vergelijking eigenlijk niet helemaal eerlijk is (ouders en leraren hebben de vragenlijst deels wel en deels niet voor dezelfde leerlingen ingevuld), duidt deze gelijkenis erop dat er enige overeenstemming is tussen ouders en leraren over de opbrengsten van PfS.

⁶ Veel slechter (-2), slechter (-1), hetzelfde (0), beter (1), veel beter (2).

Figuur 6: Antwoorden van ouders in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang. (N=52)

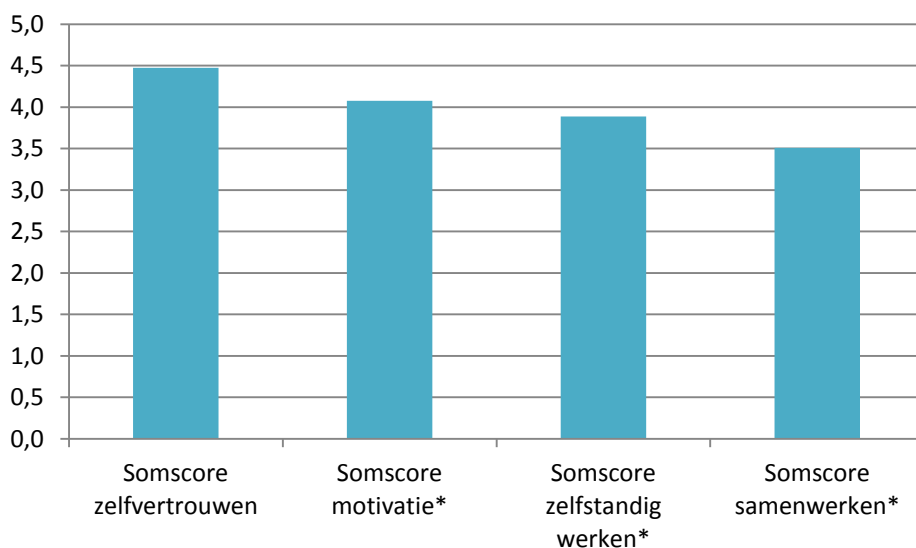
Figuur 7: Antwoorden van leraren in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang (N=59).

Vooruitgang per domein

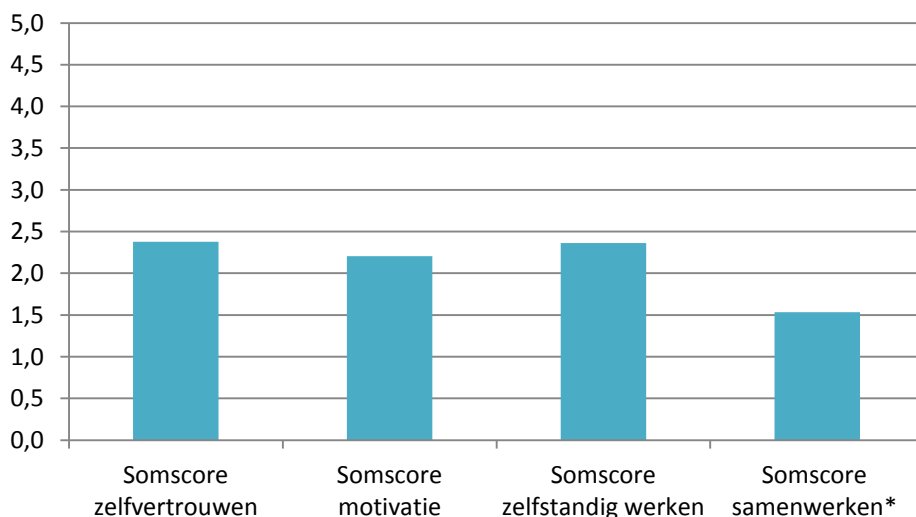
Net als voor de leerlingen hebben we ook voor de ouders en de leraren voor de vier domeinen *zelfvertrouwen*, *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken* afzonderlijk één somscore berekend.⁷ We hebben punten toegekend aan hun antwoorden en die vervolgens per domein opgeteld. De somscores zouden dan minimaal -10 en maximaal 10 kunnen bedragen. De laagste score die onder ouders voorkomt is 0 en de hoogste 10. Onder leraren is -1 de laagst voorkomende score en 10 de hoogst voorkomende. In de figuren 8 en 9 zijn de gemiddelde somscores van alle ouders en leraren voor de vier domeinen weergegeven.

Figuur 8: Gemiddelde somscores van ouders op de vier domeinen

* significante samenhang met de somscores van de betreffende kinderen
N=45 (ouders en kinderen)

Figuur 9: Gemiddelde somscores van leraren op de vier domeinen

* significante samenhang met de somscores van de betreffende leerlingen
N=45 (leraren en leerlingen)

⁷ Op basis van een betrouwbaarheidsanalyse hebben we vastgesteld dat de vijf items per domein betrouwbare schalen vormen. Cronbach's Alpha van de vier schalen varieert voor de ouders van 0,79 tot 0,87 en voor de leraren van 0,72 tot 0,80.

Ook in deze grafieken valt gelijk op dat ouders optimistischer oordelen over de vooruitgang van de kinderen dan leraren. Ouders zien de meeste vooruitgang op de domeinen *zelfvertrouwen* en *motivatie*. De minste vooruitgang rapporteren zij op de items die betrekking hebben op *samenwerken* (ook significant minder dan op de andere domeinen). *Zelfstandig werken* zit daar tussenin. De leraren zien vergelijkbaar veel vooruitgang op de domeinen *zelfvertrouwen*, *motivatie* en *zelfstandig werken* (de verschillen tussen deze drie domeinen zijn niet significant). Zij rapporteren, net als ouders, significant minder vooruitgang op de items die betrekking hebben op *samenwerken*. Voor zowel ouders als leraren geldt dat de samenhang tussen de vier domeinen hoog is.⁸

Overeenkomsten tussen leerlingen en ouders, en tussen leerlingen en leraren

In de grafieken hierboven is met een sterretje (*) aangegeven of er sprake is van een significante samenhang tussen de somscore van de ouders of leraren en die van de bijbehorende leerlingen. Als die samenhang er is, wil dat zeggen dat een hogere score van een leerling relatief vaak samengaat met een hogere score van de bijbehorende ouder of leraar.

Wat in dit kader opvalt, is dat de somscores van ouders en leerlingen op drie van de vier domeinen significant met elkaar samenhangen (*motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken*). Bij leraren en leerlingen is dat slechts bij één domein het geval (*samenwerken*). Er is dus een grotere overeenkomst tussen de perceptie van ouders en hun kinderen op de opbrengsten van PfS, dan tussen die van leraren en hun leerlingen.

Deze bevindingen zijn in lijn met andere onderzoeken waarbij oordelen van verschillende beoordelaars worden vergeleken. Veelal wordt er over het geheel (als het gaat om de totaalscore) wel een significante samenhang gevonden, maar vaak niet op alle verschillende subdomeinen (zie bijvoorbeeld Joosten, F. (2007). Een maat om op te bouwen. Sociale competentie meten voor het basisonderwijs. UVA).

Opbrengsten van PfS volgens ouders en leraren

We hebben ouders en leraren ook gevraagd om, meer in algemene zin, aan te geven welke opbrengsten van PfS zij zien bij hun kinderen en leerlingen. Ze konden meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen en hadden ook de mogelijkheid om zelf nog andere opbrengsten te benoemen. Tabel 4 geeft een overzicht van hun antwoorden.

Tabel 4: Opbrengsten van PfS volgens ouders en leraren

	Ouders	Leraren
Meer zelfvertrouwen	35 66%	37 63%
Verbeterde motivatie	28 53%	30 51%
Beter zelfstandig kunnen werken	25 47%	14 24%
Beter kunnen samenwerken	24 45%	12 20%
Beter kunnen reflecteren	22 42%	8 14%
Verbeterde rekenprestaties	16 30%	4 7%
Verbeterde taalprestaties	15 28%	1 2%
Er zijn volgens mij geen opbrengsten	6 11%	1 2%
Weet niet	3 6%	6 10%

N ouders=53; N leraren=59

Zowel ouders als leraren geven aan dat ze het vaakst opbrengsten zien op het vlak van zelfvertrouwen en motivatie (dat geldt voor meer dan de helft van de bevroegde ouders en leraren).

⁸ Bivariate correlaties tussen de domeinen variëren voor ouders van 0,76 tot 0,87 en voor leerkrachten van 0,55 tot 0,78.

Bijna de helft van de ouders en bijna een kwart van de leraren ziet (ook) vooruitgang op het vlak van zelfstandig werken en samenwerken.

Naast deze vier domeinen, die we in de vorige paragrafen ook al uitgebreid benoemd hebben, zien we dat bijna de helft van de ouders en een zevende van de leerkrachten vindt dat kinderen beter zijn geworden in reflecteren. Bijna een derde van de ouders meldt ook vooruitgang op het vlak van taal en/of rekenen, terwijl leraren deze opbrengsten zelden rapporteren. Er zijn 6 ouders (11%) en één leraar die denken dat er helemaal geen sprake is van opbrengsten.

Een *valide* meting van domeinen?

De vier typen opbrengsten die in tabel 4 het meest worden genoemd, komen inhoudelijk overeen met de domeinen die we in de vorige paragraaf hebben onderscheiden (die elk op basis van 5 items zijn samengesteld). Dit geeft ons de kans om een check uit te voeren op de *begripsvaliditeit* van deze domeinen: meten we door middel van deze constructen daadwerkelijk wat we willen meten? Naar verwachting zouden ouders en leraren die in tabel 4 aangeven dat ze vooruitgang zien op het vlak van zelfvertrouwen, ook een relatief hoge somscore moeten hebben op het domein 'zelfvertrouwen' in de vorige paragraaf. Hetzelfde geldt voor de andere domeinen.

Een statistische toets laat zien dat er een significante samenhang is tussen de antwoorden van ouders uit tabel 4 en hun somscores op de vier bijpassende domeinen uit de vorige paragraaf. Voor leerkrachten geldt dat er een significante samenhang is tussen drie antwoordmogelijkheden uit tabel 4 (*motivatie, zelfstandig werken en samenwerken*) en de somscores op de bijbehorende domeinen uit de voorgaande paragraaf. Alleen voor het domein *zelfvertrouwen* is deze samenhang niet significant. Dat betekent dat leraren die invullen dat ze vooruitgang zien op het domein zelfvertrouwen, niet systematisch een hogere somscore hebben op het domein *zelfvertrouwen*. Anders dan voor de ouders lijkt het erop dat het concept 'zelfvertrouwen' voor leerkrachten (deels) iets anders inhoudt dan wat we door middel van de vijf betreffende items hebben gemeten.

Een deel van de leraren en ouders noemde zelf ook nog andere opbrengsten van PFS. We geven hieronder een selectie van hun reacties weer:

Ouders	Leraren
- <i>"Haar zelfvertrouwen en geloof in haarzelf is echt spectaculair verbeterd. Ze is een stuk vrijer, socialer en minder angstig geworden; ze praat nu uit zichzelf tegen anderen."</i>	- <i>"Beter kunnen omgaan met teleurstellingen."</i>
- <i>"Beter relativiseren"</i>	- <i>"Ze zit over het algemeen lekkerder in haar vel dan voor de start van het programma. Goede werkhouding en goede uitstraling. Ze had altijd moeite met eten (op school) en heeft nu een boterham mee!!!"</i>
- <i>"Is rustiger geworden en staat meer open voor andere mensen."</i>	- <i>"Meer doorzettingsvermogen."</i>
- <i>"Mijn kind is echt vooruit gegaan met opkomen voor zichzelf en vragen stellen als hij ergens mee zit, echt geweldig!"</i>	- <i>"Niet meteen boos worden, eerst luisteren en rustig blijven."</i>
- <i>"Minder verlegen en meer inzet en doorzettingsvermogen."</i>	- <i>"Hij geeft nu aan dat hij hulp nodig heeft om tot werken te komen."</i>
- <i>"Meer rekening houden met anderen, dus iets voor elkaar over hebben."</i>	- <i>"Vertelt sneller haar verhaal aan de docent. (interesses, dingen die dwars zitten)."</i>

Verklaringen voor opbrengsten van PfS

Aan de ouders en leraren die hebben aangegeven dat zij één of meerdere opbrengsten van PfS zien, hebben we gevraagd om aan te geven hoe het volgens hen komt dat PfS deze opbrengsten heeft. Tabel 5 geeft een overzicht van hun antwoorden.

Tabel 5: Verklaringen van ouders en leraren voor de opbrengsten van PfS.

	Ouders		Leraren	
Veel persoonlijke aandacht	29	66%	36	69%
De omgeving van het voetbalstadion	23	52%	25	48%
De goede begeleiders	34	77%	14	27%
Het contact met kinderen van andere scholen	19	43%	12	23%
Een inhoudelijk sterk programma	25	57%	12	23%
Weet niet	2	5%	8	15%

N ouders=44; N leraren=52

Driekwart van de ouders (ten opzichte van een kwart van de leraren) noemt 'de goede begeleiders' als verklaring voor de opbrengsten van PfS. Tweederde van zowel de ouders als de leraren denkt dat de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen, bijdragen aan de opbrengsten. De helft van de ouders en de leraren zien ook de omgeving van het voetbalstadion als belangrijk element.

Enkele ouders noemen als succesfactor zelf nog het feit dat kinderen ongemerkt leren:

- *"Het programma is op een zodanige manier ingericht, dat de kinderen zelf niet in de gaten hebben dat ze er wat leren. De ervaring is vooral "Leuk" om daar te zijn."*
- *"Leuke aansprekende (sportieve) activiteiten waarbij kinderen een link leggen tussen theorie en praktijk."*

Leraren hebben zelf nog de volgende verklaringen genoemd:

- *"Begeleiders die voor hem al bekend waren."*
- *"Een aantrekkelijkere leeromgeving die de kinderen meer aanspreekt en beter aansluit bij hun belevingswereld."*
- *"Lastig oordelen, maar het bijwonen van een wedstrijd (de eer) is al een hele belevenis. Het 'speciaal' gevonden worden."*

Meerwaarde volgens de leraren

Aan de leraren hebben we gevraagd om zelf onder woorden te brengen wat zij in algemene zin de belangrijkste meerwaarde vinden van PfS voor leerlingen van hun school. De leraren gaven hier een uiteenlopend scala aan antwoorden. Elementen die door meerdere leraren genoemd zijn:

- Persoonlijke aandacht, afgestemd op individuele behoeften;
- Het leren op een andere manier en in een andere omgeving;
- Samenwerken met andere kinderen die met dezelfde 'problemen' kampen;
- Wow-ervaring: niet zielig, maar juist 'cool'.

Tot slot

Aan het einde van de vragenlijst hadden ouders en leraren de gelegenheid om opmerkingen te plaatsen of tips te geven voor verbetering van PfS. Meer dan de helft van de ouders heeft dat gedaan en velen van hen namen deze gelegenheid te baat om hun dank en waardering uit te spreken. Enkele reacties⁹:

- *"Ze heeft het heel erg naar haar zin gehad ging er met veel plezier naar toe. We kregen een kind thuis met een lach op haar gezicht en die veel te vertellen had."*
- *"Wat goed is, moet je goed laten. Gewoon zo doorgaan dus!"*

⁹ De centra die het betreft ontvangen een totaaloverzicht met alle reacties van ouders en leraren.

- *“Ik vind dat jullie goed werk hebben gedaan. Onze zoon is er echt op voor uit gegaan.”*
- *“Mijn zoon heeft dit als zeer prettig ervaren! Hij ging er met veel plezier naar toe. Dit is een heel fijn project voor de kinderen! Bedankt voor deze kans!!!”*

Ook een aantal leraren plaatsten opmerkingen van deze strekking aan het eind van de vragenlijst. Daarnaast gaven enkele leraren als tip dat ze gedurende het traject graag beter op de hoogte gehouden willen worden, zodat ze in de klas kunnen voortbouwen op wat er bij PfS gebeurt.

4.3 Conclusie

In deze paragraaf geven we, op basis van onze bevindingen, een antwoord op de twee onderzoeksvragen.

1. *Welke opbrengsten van PfS zien ouders en leraren bij hun kinderen/leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?*

Zowel ouders als leraren zien in grote meerderheid opbrengsten van PfS op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling bij hun kinderen/leerlingen. Het antwoordpatroon van ouders lijkt (gemiddeld genomen) relatief veel op dat van leerlingen. Zij beoordelen de vooruitgang van hun kinderen met een gemiddelde totaalscore van 15,8. Leraren zijn gemiddeld een stuk voorzichtiger met een gemiddelde totaalscore van 7,7.

Met name opbrengsten op het gebied van *zelfvertrouwen*, *motivatie* en *zelfstandig werken* worden door veel ouders en leraren waargenomen. Opbrengsten op het domein *samenwerking* worden ook genoemd, maar duidelijk minder vaak dan opbrengsten op de drie andere domeinen.

2. *In hoeverre komt het oordeel van ouders en leraren over de opbrengsten van PfS op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling overeen met het oordeel van leerlingen zelf?*

Er is een significante samenhang tussen de totaalscore van leerlingen en ouders, evenals tussen de totaalscore van leerlingen en leraren. Dus: wanneer een leerling zelf over het geheel van de 20 items veel of juist weinig vooruitgang rapporteert, doet zijn of haar ouder of leraar dat doorgaans ook. Deze samenhangen zijn minder duidelijk wanneer we de items uitsplitsen naar de vier domeinen *zelfvertrouwen*, *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken*. Tussen ouders en leerlingen is er op drie van de vier domeinen een significante samenhang, tussen leraren en leerlingen geldt dat maar voor één van de vier domeinen. De percepties van ouders en leerlingen ten aanzien van de aard van de opbrengsten van PfS komen blijkbaar sterker overeen dan de percepties van leraren en leerlingen.

5 Conclusie

In dit rapport hebben we gezocht naar een antwoord op de volgende drie vragen:

- *Welke opbrengsten van PfS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?*
- *Welke opbrengsten van PfS zien ouders en leraren bij hun kinderen/leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?*
- *In hoeverre komt het oordeel van ouders en leraren over de opbrengsten van PfS op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling overeen met het oordeel van leerlingen zelf?*

De eerste onderzoeksvraag is beantwoord op basis van de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument dat alle leercentra tussen maart 2012 en juli 2012 bij hun leerlingen hebben afgenomen. Het antwoord op de tweede en derde onderzoeksvraag komt voort uit een pilot meting bij ouders en leraren, die in de laatste periode voor de zomervakantie van 2012 is uitgevoerd bij drie leercentra: Nijmegen, Arnhem en Rotterdam.

Leerlingen

We concluderen dat vrijwel alle leerlingen aangeven dat zij op minimaal één van de twintig items vooruitgang boeken. Slechts bij één op de twintig leerlingen is dat niet het geval. Op een schaal van -40 tot 40 is de gemiddelde totaalscore van alle leerlingen 16,8. Leerlingen boeken naar hun eigen oordeel meer vooruitgang op de domeinen 'zelfvertrouwen', 'motivatie' en 'zelfstandig werken' dan op het domein 'samenwerking'. Verder concluderen we dat de jongste deelnemers (uit groep 6 en groep 7) naar hun eigen oordeel meer vooruitgang rapporteren dan de oudere deelnemers. We hebben geen verschillen vastgesteld tussen jongens en meisjes.

Ouders en leraren

Zowel ouders als leraren zien in grote meerderheid opbrengsten van PfS op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling bij hun kinderen/leerlingen. Het antwoordpatroon van ouders lijkt (gemiddeld genomen) relatief veel op dat van leerlingen. Zij beoordelen de vooruitgang van hun kinderen met een gemiddelde totaalscore van 15,8. Leraren zijn gemiddeld een stuk voorzichtiger met een gemiddelde totaalscore van 7,7. Met name opbrengsten op het gebied van *zelfvertrouwen*, *motivatie* en *zelfstandig werken* worden door veel ouders en leraren waargenomen. Opbrengsten op het domein *samenwerking* worden ook genoemd, maar duidelijk minder vaak dan opbrengsten op de drie andere domeinen.

Overeenkomsten

Er is een significante samenhang tussen de totaalscore van leerlingen en ouders, evenals tussen de totaalscore van leerlingen en leraren. Dus: wanneer een leerling zelf over het geheel van de 20 items veel of juist weinig vooruitgang rapporteert, doet zijn of haar ouder of leraar dat doorgaans ook. Deze samenhangen zijn minder duidelijk wanneer we de items uitsplitsen naar de vier domeinen *zelfvertrouwen*, *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken*. Tussen ouders en leerlingen is er op drie van de vier domeinen een significante samenhang, tussen leraren en leerlingen geldt dat maar voor één van de vier domeinen. De percepties van ouders en leerlingen ten aanzien van de aard van de opbrengsten van PfS komen blijkbaar sterker overeen dan de percepties van leraren en leerlingen. Deze bevindingen zijn in lijn met andere onderzoeken waarbij oordelen van verschillende beoordelaars worden vergeleken. Veelal wordt er over het geheel (als het gaat om de totaalscore) wel een significante samenhang gevonden, maar niet op alle verschillende subdomeinen.¹⁰

¹⁰ (zie bijvoorbeeld Joosten, F. (2007). Een maat om op te bouwen. Sociale competentie meten voor het basisonderwijs. UVA).

Bijlage 1

Zelfbeoordelingsinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling, versie maart 2012

Vraag: Hoe gaat dit nu?

[Items worden in willekeurige volgorde vertoond]

Zelfvertrouwen

- Meepraten in een discussie
- Vertellen waar ik goed in ben
- Mijn eigen mening zeggen
- Een vraag stellen als ik iets wil weten
- Voor mezelf opkomen

Motivatie

- Doorzetten, ook als ik iets moeilijk vind
- Opletten als er iets wordt uitgelegd
- Het leuk vinden om iets nieuws te leren
- Mijn best doen om iets te snappen
- Moeite doen om iets te bereiken

Zelfstandig leren

- Zelf bedenken hoe ik een opdracht moet aanpakken
- Hulp vragen als ik iets niet begrijp
- Zelfstandig werken
- Me concentreren op waar ik mee bezig ben
- Opdrachten helemaal afmaken

Samenwerken

- Mijn ideeën vertellen aan andere kinderen
- Luisteren naar de ideeën van andere kinderen
- Andere kinderen helpen
- Samen met andere kinderen aan een opdracht werken
- Nieuwe vrienden maken

Antwoordcategorieën: veel slechter, slechter, hetzelfde, beter, veel beter

Bijlage 2

Verantwoording

Oberon heeft het meetinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling speciaal voor Playing for Success ontwikkeld. In deze verantwoording geven we een beknopte uitleg over de totstandkoming van het meetinstrument sociaal emotionele ontwikkeling. Ook willen we duidelijk maken wat de waarde is van de uitkomsten van de metingen: welke conclusies kun je eraan verbinden en welke niet?

Totstandkoming van het meetinstrument

Bij de ontwikkeling van dit meetinstrument was het voor Playing for Success belangrijk dat de items nauw aansluiten bij de doelen van PfS. Ook was van belang dat de afname het instrument op een praktische manier is in te passen in het PfS-programma. De managers van de verschillende centra hebben gedurende de pilotfase van de metingen dan ook hun input gegeven ten aanzien van de inhoud en de vorm van het instrument. Een andere factor die heeft meegewogen, is dat het instrument bij voorkeur inhoudelijk moest aansluiten bij het meetinstrument dat bij Playing for Success in Engeland wordt gebruikt. Bij de samenstelling van het instrument speelden dus niet alleen methodologische afwegingen een rol, maar ook praktische.

Wat is het instrument?

Het meetinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS is een *zelfevaluatie-instrument*. leerlingen beoordelen hun eigen vooruitgang. Het is bedoeld als een handzaam instrument, waarmee snel een aantal trends in beeld kunnen worden gebracht.

Wat is het instrument *niet*?

Het instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS is *geen* COTAN-geregistreerd meetinstrument. Aan de samenstelling van een dergelijk meetinstrument gaat jarenlang onderzoek vooraf. PfS had meerdere redenen om geen gebruik te maken van bestaande COTAN-geregistreerde meetinstrumenten zoals SCOL of Viseon: deze waren te omvangrijk en sloten onvoldoende aan op de inhoudelijke doelstellingen van PfS. Bovendien zijn dergelijke meetinstrumenten bedoeld om leerlingen door de jaren heen te volgen en niet om vooruitgang over zo'n korte periode in beeld te brengen.

Wat meet dit instrument?

De resultaten zeggen iets over de *perceptie* van de leerlingen van hun vooruitgang, gedurende hun deelname aan PfS. We kunnen op basis daarvan bekijken op welke gebieden de leerlingen meer en minder vooruitgang denken te hebben geboekt. Ook kunnen we nagaan welke verschillen er op dat punt zijn tussen verschillende groepen deelnemende leerlingen (jongens/meisjes, verschillende leeftijdsgroepen).

Wat meet dit instrument *niet*?

Op basis van de uitkomsten van dit meetinstrument kunnen we geen uitspraken doen over het *absolute* niveau van sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen die deelnemen aan PfS. We weten bijvoorbeeld niet of leerlingen veel of weinig zelfvertrouwen hebben, maar alleen of zij (denken dat ze) vooruit zijn gegaan. Geen vooruitgang staat in dit voorbeeld niet gelijk aan weinig zelfvertrouwen: misschien hebben zij geen vooruitgang geboekt omdat ze ook van tevoren al veel zelfvertrouwen hadden. Ook kunnen we de vooruitgang van de leerlingen die hebben deelgenomen niet afzetten tegen, bijvoorbeeld, het landelijk gemiddelde of een 'controlegroep' van leerlingen die in dezelfde periode *niet* aan PfS heeft deelgenomen. We weten daardoor niet zeker of de gerapporteerde vooruitgang helemaal is toe te schrijven aan PfS.

Bijlage 3

Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS ouders en leraren

Vraag: Hoe gaat dit nu?

[Items worden in willekeurige volgorde vertoond]

Zelfvertrouwen

- Meepraten in een discussie
- Vertellen waar hij/zij goed in is
- Zijn/haar eigen mening zeggen
- Vragen durven stellen
- Voor zichzelf opkomen

Motivatie

- Doorzetten, ook als iets moeilijk is
- Opletten als er iets wordt verteld
- Het leuk vinden om iets nieuws te leren
- Zijn/haar best doen om iets te snappen
- Moeite doen om iets te bereiken

Zelfstandig leren

- Zelf oplossingen bedenken
- Hulp vragen
- Zelfstandig werken
- Zich ergens op concentreren
- Iets helemaal afmaken

Samenwerken

- Zijn/haar ideeën vertellen aan anderen
- Luisteren naar de ideeën van anderen
- Andere kinderen helpen
- Samenwerken met andere kinderen
- Nieuwe vrienden maken

Antwoordcategorieën: veel slechter, slechter, hetzelfde, beter, veel beter

Aanvullende vragen ouders

Wat is volgens u de opbrengst van Playing for Success voor uw kind? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Mijn kind is beter geworden in taal
- Mijn kind is beter geworden in rekenen
- Mijn kind heeft meer zelfvertrouwen gekregen
- Mijn kind heeft meer motivatie gekregen om te leren
- Mijn kind is beter geworden in zelfstandig werken
- Mijn kind is beter geworden in samenwerken
- Mijn kind heeft geleerd beter op zichzelf te reflecteren
- Er zijn volgens mij geen opbrengsten
- Weet niet
- Anders, namelijk: _____

[indien ouders hierboven niet hebben ingevuld 'Er zijn volgens mij geen opbrengsten']

Hoe komt het volgens u dat Playing for Success deze opbrengst heeft? (meerdere antwoorden mogelijk)

Dat komt door..

- Veel persoonlijke aandacht
- De omgeving van het voetbalstadion
- Het contact met kinderen van andere scholen
- Een inhoudelijk sterk programma
- De goede begeleiders
- Weet niet
- Anders, namelijk:

Heeft u tot slot nog opmerkingen of tips voor verbetering van Playing for Success?

Aanvullende vragen leraren

Welke opbrengst van Playing for Success ziet u bij deze leerling? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Verbeterde taalprestaties
- Verbeterde rekenprestaties
- Meer zelfvertrouwen
- Verbeterde motivatie
- Beter zelfstandig kunnen werken
- Beter kunnen samenwerken
- Beter kunnen reflecteren
- Van dergelijke opbrengsten is geen sprake
- Onbekend
- Anders, namelijk: _____

[indien leraren hierboven niet hebben ingevuld 'Van dergelijke opbrengsten is geen sprake']

Welke elementen van de Playing for Success-aanpak dragen volgens u bij aan deze opbrengsten?

- Veel persoonlijke aandacht
- De omgeving van het voetbalstadion
- Het contact met kinderen van andere scholen
- Een inhoudelijk sterk programma

- De goede begeleiders
- Weet niet
- Anders, namelijk:

Kunt u kort omschrijven wat u in algemene zin de belangrijkste meerwaarde vindt van Playing for Success voor uw leerlingen?

Heeft u tot slot nog opmerkingen of tips voor verbetering van Playing for Success?
